

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

MATEJA ZRINSKI

IMPROVIZCIJA SA SCENSKOM LUTKOM U DJEČJEM VRTIĆU

ZAVRŠNI RAD

Slavonski Brod, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Preddiplomski sveučilišni studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

IMPROVIZCIJA SA SCENSKOM LUTKOM U DJEČJEM VRTIĆU

Završni rad

Kolegij: Lutkarstvo

Mentorica: Mira Perić, red. prof. art.

Studentica: Mateja Zrinski

Matični broj: 472

Slavonski Brod, srpanj 2019.

Zahvaljujem mentorici red. prof. art. Miri Perić na pomoći
i savjetima pri izradi završnoga rada.

Želim zahvaliti odgojiteljicama i ravnateljici dječjeg vrtića "Iskrica" u Lipovljanima,
što su mi omogućile provođenje radionice za potrebe ovoga rada.

Zahvaljujem svima koji su mi bili podrška (sestra, roditelji, dečko i prijatelji),
koji su vjerovali u mene da ću završiti fakultet i s voljom,
upornošću i ljubavi raditi svoj budući posao.

*"Igrati se s djecom i uživati u tome neprocjenjivo je,
jer iskren dječji osmijeh omekša i najtvrdje srce."*

SAŽETAK

Lutkarski izrazi pojavljuju se na razvoju svjetskih kultura te sežu u najstarije civilizacije. Lutkarstvo u Europi počelo se više razvijati u XVI. i XVII. stoljeću. Tada je bilo u rukama putujućih lutkara i postalo obiteljski zanat. Vrlo važnu ulogu u preporodu europskog lutkarstva odigrala je djelatnost sanjara, talentiranih pojedinaca ili grupa. Na početku su to bili amateri, a s vremenom su se usavršili. Hrvatska je išla u korak s Europom u povijesnim, ali i kazališnim oblicima. Prvi kazališni zapis potječe iz XI. stoljeća, a u XVI. stoljeću počinje autentičan kazališni život na području Dubrovnika. Scenska umjetnost, koja je slična glumačkom kazalištu, gdje postoji posrednik: lutka, naziva se lutkarstvo. Lutka je neživo biće koje čovjek, odnosno animator oživi. Animator različitim pokretima lutku oživi tako što se ona kreće. Svijet lutaka je izmišljen, stiliziran, pun humora, poezije, satire, ne poznaje granice. Osnovna je forma lutkarskih igara improvizacija koju izvodi odgojitelj prepušten svojim kreativnim mogućnostima. Improvizacija treba biti originalna, zaigrana, odisati nježnošću, govor čist i jasan te podsjećati na dječju igru.

Ključne riječi: lutkarstvo, scenska lutka, improvizacija.

SUMMARY

Puppetry expressions appear on the development of the world cultures and reach to the oldest civilizations. Puppetry in Europe started to develop in the 16th and 17th century. At that time it was in the hands of puppet makers and very soon became a family craft. A very important role in the revival of European puppetry was the activity of dreamers, talented individuals or groups. In the beginning, they were amateurs, and as the time passed by they made it perfect. Croatia has been in step with Europe in both historical and theatrical forms. The first theatrical record comes from the 16th century. At the same time an authentic theater life began in the area of Dubrovnik. Scenes art, similar to the acting theater, where the mediator is a puppet, is called puppetry. The puppet is an unliving creature animated by the person or the animator. With different movements the animator revives the puppet. The world of puppets is fictional, stylized, full of humor, poetry, satire and without boundaries. The basic form of puppet games is the improvisation that the educator performs using his creative skills. The improvisation should be original, playful and refined with gentleness, the speech should be clear and remind on the children's play.

Keywords: puppetry, a stage puppet, improvisation.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST LUTKARSTVA.....	2
2.1. Povijest lutkarstva u Hrvatskoj.....	3
3. LUTKARSTVO KAO SAMOSTALNA UMJETNOST.....	5
3.1. Lutkarska animacija.....	6
3.2. Lutkarska režija	7
3.3. Prostor i mizanscena.....	8
3.4. Ostali elementi redateljskog posla	8
4. SCENSKA LUTKA	10
4.1. Vrste scenskih lutaka	11
5. IZRADA SCENSKE LUTKE	16
5.1. Izrada scenskih lutaka (sova i cvijet).....	16
6. IMPROVIZACIJA SA SCENSKOM LUTKOM	18
6.1. Moja improvizacija u dječjem vrtiću.....	18
6.1. Lutkarske minijature.....	21
7. ZAKLJUČAK.....	28
8. LITERATURA	29
9. PRILOZI.....	30

1. UVOD

Za ovu sam se temu završnog rada odlučila jer su mi se veoma svidjela predavanja iz kolegija Lutkarstvo. Uvijek je bilo zabavno, dinamično, razigrano. Mi, studenti, bili smo prepušteni mašti te se upustili u lutkarstvo s kakvim se, vjerujem, još nismo susreli. Profesorica je davala sve od sebe kako bi nam prenijela svoje znanje i važnost lutke, lutkarstva te svih popratnih elemenata koji uvelike doprinose tome. Posebno mi se dojmilo kada smo trebali izraditi ginjol lutku te odglumiti pred ostalima. Uz malo truda i mašte stvorili smo jako lijepe lutke. Ujedno smo se opustili i stvorili svoj zamišljeni svijet te vrlo uspješno odglumili.

Improvizacija sa scenskom lutkom u dječjem vrtiću poticaj je djeci da u datom trenutku uz pomoć mašte i kreativnosti nešto načine (glume, plešu, pjevaju). Djeca su prepuštena svijetu mašte i stvaralaštva. Improvizacijom se mogu izraziti na različite načine. Svako je dijete različito i na drugačiji način doživljava svijet oko sebe. U tome ih ne treba ograničavati nego im dati prostora za izražavanje.

U dogovoru s ravnateljicom, radionicu sam odradila u dječjem vrtiću "Iskrica" u Lipovljanima. Nakon moje improvizacije sa scenskom lutkom, došao je red na djecu. Ponudila sam im svoje izrađene lutke te su oni s njima glumili ono čega su se u tom trenutku dosjetili. Imali su i mogućnost izraditi lutke sove. Zatim smo o tome razgovarali, pitala sam ih nekoliko pitanja i djeca su davala vrlo korektne odgovore na ponuđena pitanja. Smatram da djecu treba što više poticati na igru lutkama i stvaranje istih. Nadam se da će djeca još više upotrebljavati lutke u budućnosti na što sam ih i poticala.

Ujedno sam prikupila potrebnu literaturu te tako obogatila svoje znanje o lutkarstvu. Bilo je to zanimljivo i poučno iskustvo koje ću pamtiti.

2. POVIJEST LUTKARSTVA

Počeci lutkarskog izraza pojavljuju se na razvoju svjetskih kultura te sežu u najstarije civilizacije. Na Dalekom istoku lutkarstvo je pronašlo sve uvjete za nesmetan razvoj i ondje se prošlost kazališta lutaka slaže s prošlošću kazališta živog glumca. Prvi tragovi lutaka nalaze se u Indiji odakle su se s jedne strane proširile u Kinu, Japan i Javu, a s druge strane preko Egipta u staru Grčku, gdje su bile veoma popularne u III. stoljeću prije nove ere. Lutke su iz stare Grčke prenesene u Rim, zatim se iz Rima šire po cijeloj Europi. U Europu su stigle kao nov, gotov proizvod istočne kulture i prihvaćene su kao zanimljiva novost, a u nekim situacijama kao konkurencija živom kazalištu. Aristotel, Platon i Herodot lutke spominju u svojim djelima. (Pokrivka, 1991)

Antičke su lutke stvorene u hramovima, a srednjovjekovne u crkvama, ali one su vrlo brzo gubile svoja vjerska obilježja i postale pravi narodni junaci. Stoljećima su lutke bile na strani naroda i osmijehom se borile za pravdu i za podređene. Imaju veliku ulogu u buđenju narodne svijesti, očuvanju jezika i širenju kulture. Narodni karakter lutkarske umjetnosti i lutke poznat je u povijesti bilo koje zemlje. (Pokrivka, 1991)

Lutkarstvo se u Europi počelo sve više razvijati u XVI. i XVII. stoljeću kada je bilo u rukama putujućih lutkara i postalo je obiteljski zanat. Lutke su se s različitih sajмова i trgova proširile u kneževе palače. U Veneciji je tako krajem XVIII. stoljeća svaka palača imala svoje kazalište lutaka. Europsko lutkarstvo bilo je najviše usmjereno na lutke marionete. Preporod lutkarstva privukao je pažnju pjesničke škole romantičara. Veliki umjetnici poput Goethe, Haydn, Hoffmann, Smetana prepoznali su mogućnosti i sposobnosti lutaka te im posvetili djelo. No, važnu ulogu u preporodu europskog lutkarstva odigrala je djelatnost sanjara, talentiranih pojedinaca ili grupa. U početku su to bili amateri, a s vremenom su se pojedinci razvojno nadogradili. Izmjena repertoara obilježava prvi preporod lutkarstva koji je tematikom znatno proširen. Tehnika lutkarskog scenskog govora oplemenjena je, a izbačeno je sve ono što je podsjećalo na grubost i neprobirljivost narodnih lutkara. (Pokrivka, 1991)

Zbog svoje koncepcije i značajne uloge, sredinom XX. stoljeća važne su postale scenske institucije. U Francuskoj je "Centar za ispitivanje metoda aktivnog odgoja" okupio odgojne djelatnike i glumce te organizirao seminar za studij kazališta za djecu. Miguel Demunynck bio je tadašnji direktor kazališta za djecu "Proplanak" i na scenu postavio svoje djelo "Sto zlatnika" kojim se proslavio u mnogim gradovima izvan svoje domovine. Njegov je značaj i

pomoć pri osnivanju rimskog kazališta "Putujuće kazalište" i švicarskog kazališta "Družina 4 četvrtka". Time se stvorila čvrsta poveznica između tih zemalja, a vođeni su istom idejom: djeci dati najbolje na polju scenske umjetnosti. (Ladika, 1970)

2.1. Povijest lutkarstva u Hrvatskoj

Prema Glibinom *Lutkarstvu i scenskoj kulturi* (2000), ne postoje točni izvori o djelovanju lutkarskog kazališta na našim područjima. No, tradicija je odigrala značajnu ulogu u njihovu trajnom osnivanju. Hrvatska je išla u korak s Europom u povijesnim, kazališnim oblicima. Prvi kazališni zapis potječe iz XI. stoljeća, a na području Dubrovnika u XVI. stoljeću počinje autentičan kazališni život. Preporodne težnje građana u XIX. stoljeću urodile su osnivanjem kazališnih institucija koje su služile kao temelj kulturnog razvoja i borbe za samostalnost. Premda je lutkarstvo oduvijek bilo samozatajan i skroman oblik kazališne umjetnosti, duboko se ispreplelo na različitim mjestima – od sajмова do bogatih građanskih kuća. Pretpostavlja se da su lutkari u hrvatski teatar dolazili sa strane i bili velik poticaj ondašnjim umjetnicima kada su to društvene prilike omogućavale.

U prvoj polovici XX. stoljeća o lutkarskom glumačkom izrazu tiskani su kritički prikazi temeljeni na povijesnom slijedu događaja. U drugoj polovici XX. stoljeća pored objavljenih knjiga pojavljuju se i časopisi o teoretskim i povijesnim pitanjima lutkarstva. Svi navedeni izvori pomažu pri rekonstrukciji i vrednovanju razvoja lutkarstva, ali zbog ratnog razdoblja toga doba otežana je uspostava odnosa s profesionalnim lutkarskim izrazom. Igra s lutkom započela je 1916. godine u Zagrebu na Iličkom trgu skraćenom verzijom Humperdinckove opere *Ivica i Marica*. Obitelj Deželić osnovala je amatersko okupljanje obiteljskog tipa. Uz njih su se još okupili entuzijasti i lutkari toga vremena: Marijana Kralj, Ivan Snek, Miroslav Didek te su u sljedećih nekoliko godina uprizzorili predstave različitih naslova. Njihovo je djelovanje potaknulo razmišljanje o potrebi stvaranja lutkarskog glumišta u Zagrebu. (Bogner-Šaban, 1986)

Nakon II. svjetskog rata osnivaju se kazališta za djecu u gotovo svim zemljama. Stvorio se dojam kao da se osjetila jača potreba poniranja u dječju psihu. Bilo je važno odgojiti čovjeka i razvijati njegova znanja te ga oplemeniti za budućnost. Javila se potreba djetetu vratiti slobodu – slobodu igre, osmijeha, sunca i neba. U tom pogledu, kazališna umjetnost je imala značajnu ulogu dobivanja povjerenja u opredjeljenje čovjeka za dobro. (Ladika, 1970)

Neprocjenjiva uloga lutkarske umjetničke recepcije u estetskom razvoju mladog gledatelja prihvaća lutkarstvo kao umjetnost koja ima fascinantne izražajne mogućnosti. Od samih se početaka posvećuje pažnja hrvatskoj dječjoj književnosti (narodne priče, pripovijetke i bajke). Inspirativan i neiscrpan izvor postaju djela Ivane Brlić-Mažuranić. Djela bogata narodnim motivima postaju osnova lutkarske dramatike kazališta. Adapritana su i dramatisirana djela i Radovana Ivšića, Milana Čečuka, Borislava Mrkšića, Zlatka Krilića i Mire Gavrana. Lutka tako pobuđuje svijest u vizualnom i glazbenom izrazu pa tek onda u umjetnosti. Slikar i scenograf Berislav Deželić šezdesetih godina u zagrebačkom kazalištu lutaka počinje svoje djelovanje. Za njega lutkarska igra pripada plastičarsko-vizualnom svijetu, a tekst je tek predstava iz koje se crpi ideja. (Glibo, 2000) "Dežalićeva scenografska rješenja u Zagrebačkom kazalištu lutaka (inzistiranje na realizmu lutke, ali pojednostavljenog oblička s naglašenim karakteristikama koje svojom jednostavnošću omogućavaju daljnju nadogradnju, do traženja adekvatne simbolične sugestije, ...) karakterističnih minimalno različitih boja koje postaju znakovni funkcionalizam, putokaz za rad drugim scenografima da bi pokušali u horizontima svojih spoznaja osmisлити individualni scenografski rukopis." (Bogner-Šaban, 1986: 259)

Desetak godina poslije Branko Stojaković i Luko Paljetak zalažu se da lutka bude u funkciji scenografije, a scenografija u funkciji lutke. Tako bi se sklapao jedinstven vizualni dojam. (Glibo, 2000)

Slika 1. Prikaz lutke

3. LUTKARSTVO KAO SAMOSTALNA UMJETNOST

Glibo (2000) u *Lutkarstvu i scenskoj kulturi* spominje da je lutkarstvo dobilo mjesto u različitim tumačenjima zbog posebne vrste načina izvođenja živog glumca koji stvara dojam nepokretnosti. Povezivanje glume živih glumaca s lutkama pruža velike mogućnosti za obradu i folklorno djelovanje u kazalištu. Također, kompleks lutkarstva pruža mogućnost unutarnjeg konflikta koji proizlazi iz dvije komponente: lice-maski i ispresijecanost pokreta. Dobri primjeri iz prakse ukazuju da povezivanje lutke i živog glumca može izazvati i komičan i tragičan dojam. Od svoje prve igrčke pa do kazališne scene, čovjek može stvarati jedan poseban svijet u kojem glumi te tako ponovno proživljava svoj život etički, emotivno i spoznajno. Svi ti čimbenici (lutka, maska) imaju i veliku psihološku ulogu.

Lutkarstvo je scenska umjetnost slična glumačkom kazalištu, jedino u lutkarstvu postoji posrednik: lutka. (Županić-Benić 2009) Svaka scenska umjetnost (pantomima, lutkarstvo, drama, balet) ima svoje područje djelovanja, tj. izražajne mogućnosti. Za prikazivanje bajki, čudesnih prizora i fantastike najpogodnije je lutkarstvo. To je glavni razlog zašto je kazalište lutaka blisko djeci. Kreacijom lutaka, pažljivim izborom, animacijom, obradom tema gradi se svijet svojevrsan analognom realnom svijetu u kojem lutka živi na sceni. Važnost lutkarstva, kao scenske samostalne umjetnosti je u neobično lijepom, poetskom činu oživljavanja neživog preko glumca. Kazalište živog glumca ima zajedničke elemente s kazalištem lutaka. Osnovni uvjeti za kazalište su: izvođači, publika, dramsko djelo, mnogo kazališnih termina, zakona i pojmova. No, postoje i sasvim suprotna izražajna sredstva ovih umjetnosti. Iz živog kazališta posuđuju se lutkarski igrokazi. Budući da takvi igrokazi najčešće nemaju veze s lutkarskim izrazom ta je pojava neprihvatljiva. Lutka je posebno oblikovana za svoju ulogu i ima neponovljiv lik, a glumac se služi gestikulacijom za izražavanje svojih emocija. Služi se pokretima koji su nezgrapni i prenaplašeni te uvijek ima isti izraz lica pa je zanimljivo da tim svojstvima dobiva posebnu toplinu na sceni. Puno je slobodnija u svojim pokretima za razliku od živog glumca. Lutke su poetične i jednostavne, nisu nositelj komplicirane i teške dramske radnje. (Pokrivka, 1991)

Kazalište lutaka ima kolektivnu publiku te je istodobno reproduktivna i stvaralačka umjetnost. Također je i sintetska umjetnost koja je sastavljena od više umjetnosti i kolektivna je. Iz svih tih elemenata proizlazi osnovni metodički postupak i odgovarajuća terminologija. Zadaća kazališta lutaka jest da multiplicira estetske doživljaje, pročišćava ukus gledatelja, u njemu izaziva potrebu za umjetnosti i proširuje njegova znanja. Budući da je kazalište lutaka veselo i

šaroliko te se zadaće uspješno mogu ostvariti. Za nastanak lutkarske predstave potrebni su: autor, glumac animator, likovni umjetnik, glazbeni suradnik, prostor, rasvjeta i gledatelji. (Glibo, 2000)

"Glavni zadatak lutkarskog kazališta je:

- Namijenjeno djeci od četiri do sedam godina ili drugoj dobnoj skupini djece.
- Nudi toj djeci tematski i žanrovski što šareniji repertoar.
- Ono je međustupanj između kazališta lutaka u dječjem vrtiću, koji ima elementarni odgojni zadatak, i kazališta lutaka s umjetničkim ciljem, koje estetskim sredstvima odgaja kazališnog gledatelja.
- Iznalazi nove kvalitetne autore za taj uzrast i za kazalište lutaka.
- Privlači u kazalište djecu, ne samo u obliku organiziranih posjeta nego i spontano privlačnim repertoarom i zanimljivim inscenacijskim postupcima.
- Središte je za psihološko proučavanje gledatelja od četiri do sedam godina."(Glibo, 2000: 61)

3.1. Lutkarska animacija

"Suština lutkarske animacije već je u samoj riječi "anima" što na latinskom znači duša. Animirati lutku znači "udahnuti joj dušu", oživjeti je." (Pokrivka,1980: 15)

Najvažniji scenski element je pokret te je animacija važna za postizanje pravog lutkarskog izraza. S karakterom lutke, događanjem na sceni i stilom predstave treba biti povezana lutkarska animacija. Usklađivanje svih gesta i pokreta stil je animacije koji čini stilsku cjelinu. Lutka treba osjetiti poseban ritam pokreta za svaku pojedinu lutku koju animira. Lutka u svom karakteru nosi jedinstven scenski pokret čak i kad je kreacija scenske lutke završena. (Pokrivka,1991)

Animirano kazalište uključuje odnose među glumcima i njihovo djelovanje. Usmjerena je prema centru umjetnosti, odnosno prema posebnom načinu komunikacije. Naglašava i činjenicu da svaka umjetnička ekspresija treba biti oživljena. Animirano se kazalište obraća osjetu sluha i vida, a glumčevo tijelo (ruka) ima mnogo drugih funkcija: oblikuje figure, simbolizira, animira i komunicira. Kroz animaciju se oživljava neživo. Animacija uključuje razmjenu energije i to se neprekidno mijenja. Animirati znači udahnuti život, npr. lutki ili

nekom predmetu. Da bi se stvar animirala, potrebno je razumjeti njenu energiju i unutarnju dinamiku. (Majaron, 2004)

3.2. Lutkarska režija

Glibo (2000) u *Lutkarstvu i scenskoj kulturi* opisuje da redatelj ima pravo tumačiti komad na vlastiti način, ali nikada ne smije biti u suprotnosti s autorovim nazorima. Dužan je posredovati autorove misli i stil njegova djela. Funkcija redatelja i dramaturga sjedinjuju se u kazalištu lutaka. Važno je poznavati zakone dramaturške prakse i zakone teorije drame jer one podupiru glavnu misao komada. Sve dramaturške intervencije trebaju se pobrinuti za rječitost, radnju komada, točnost i ljepotu jezika.

Tijekom stvaranja lutkarske igre prisutno je nekoliko komponenata: glazbena, literarna, likovna, interpretativna. Svaka od njih ima specifičnosti, ali zajedno čine harmoničnu cjelinu. O umješnosti režisera ovisi koliko će jedna lutkarska igra biti estetski vrijedna, psihološki uvjerljiva, razigrana, dinamična, ritmički ujednačena. (Pokrivka, 1991)

Neke dijelove teksta redatelj skraćuje da bi se postigla bolja "protočnost" i bogatstvo radnje. U svemu je važno poštovati autorove ideje – stil humora, karakter likova i sl. U suradnji s ansamblom redatelj ima zadatak objasniti zašto se predstava igra, kojem cilju to vodi te kojim umjetničkim sredstvima dosegnuti taj cilj. Uspjeh redateljeva posla zahtijeva njegov autoritet kod ansambla te zainteresiranost glumca objašnjenjem uloge. Treba uzeti u obzir sposobnost opažanja i maštu kod glumca lutkara. Mašta je upravo za glumce lutkare posebno važna. Sam redatelj ne bi trebao igrati u predstavi koju iscenira jer inače gubi pregled nad scenarijem pa tako može trpjeti njegovo lutkarsko glumačko ostvarenje. S vremenom bi glumci lutkari trebali srasti s redateljem u istinski koherentan ansambl sa zajedničkim umjetničkim svjetonazorom. Psihološki pristup redatelja prema glumcu važan je jer će tako bolje odraziti glumčeve individualne osobine. Redatelj će tako bolje osjetiti glumčevu osobnost te je prirodno usmjeravati. U cijeloj autorovoj individualnosti redatelj treba biti odraz (zrcalo) svoga vremena. Tako će se dobiti umjetnička izravnost, istinitost i poštenje, savršenstvo, sažetost, dinamika, osjećaj za ritam. U kazalištu lutaka svi se stvaratelji trebaju preobražavati u nove dramske likove, autorske stilove, žanrove. Iako svako preobraženje ima pozitivan učinak, važno je da se u tom procesu ne izgubi stvaratelj (glumac lutkar, likovnjak, glazbenik, redatelj). (Glibo, 2000)

"Redatelj u kazalištu lutaka mora posjedovati spasonosno neznanje o životu, odnosno vještinu da mu znanje ide usporedno s isto tolikim zaboravom znanja. Neznanje nije isto što i neukost, to je naporan čin prevladavanja naučenog. Samo po tu cijenu jedno djelo svakog trenutka može biti ona vrsta čistog početka koja njegovo stvaranje čini aktom slobode. (Jean Lescure, Lopicque)." (Paljetak, 2007: 64)

3.3. Prostor i mizanscena

Pozornica i gledalište podrazumijevaju kazališni prostor. On može biti u prirodi ili u zgradi, a o tome ovisi osvjetljenje pozornice, jačina glasa, veličina lutke. Gledalište lutkarskog kazališta trebalo bi biti široko tako da svi gledatelji budu bliže pozornici i dobro vide lutke. Scenski je prostor vidljiv sa svakog mjesta u gledalištu, a događanja na pozornici trebaju biti aranžirana tako da budu vidljiva svim gledateljima. Scenski prostor trebao bi služiti glumcu lutkaru koji bi trebao obavljati svoj posao pa bi zato trebao imati manje dekoracija. Pod za glumca lutkara treba biti što jednostavniji i bilo bi dobro da se tijekom cijelog komada ne mijenja. Stilska jednostavnost kazališta lutaka zahtijeva da na pozornici bude samo ono što je bitno. (Glibo, 2000)

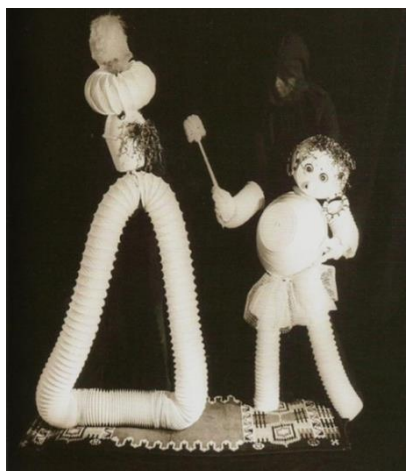
Najprikladnije uređen prostor oslobađa spontanost i razvija kreativnost djeteta. Postoje dva načina sjedenja: krug i polukrug. Sjedeći u krugu igra se ne odvaja od onih koji ne sudjeluju u zadatku i svi se sudionici svaki tren mogu uključiti u igru. U formaciji polukruga djetetu se ostavlja dio prostora u kojem može biti samo i slobodno se koncentrirati na zadatak. (Ladika, 1970)

Raspoređivanje i raščlanjivanje scenskog prostora lutkama, svjetlom, dekoracijama i dodatcima smatra se mizanscenom. U njoj se združuju likovni i dramski elementi, a ravnoteža se postiže igrom lutaka i dekoracijama na pozornici. Svaki je detalj važan jer se obraća gledateljevoj svijesti ili podsvijesti. Dojam mira i uravnoteženosti pobuđuje simetrična mizanscena, a dijagonalna mizanscena djeluje dinamično. Stoga treba biti dobro promišljena i opravdana jer je režija u znatnoj mjeri rješenje prostornih odnosa. Umjetnička istina ne treba uvijek biti u skladu sa životnom realnošću jer je logika kazališta ponekad iznad logike života. (Glibo, 2000)

3.4. Ostali elementi redateljskog posla

Ritam i tempo osnovni su elementi za sporazumijevanje u kazalištu. Redatelj bilježi svaki djelić tempa u knjizi režije jer je tako moguće definirati odnos stvarnog i psihološkog vremena. Osim glazbenog ritma, postoji i dramski ritam, odnosno stupanj zainteresiranosti kojim lik slijedi svoj cilj. Najučinkovitija sastavnica ritma je stanica. Njome se može stvoriti ugođaj prizora te izraziti tjeskoba. Duljina stanice ovisi o glumcu animatoru koji treba osjetiti atmosferu situacije. U lutkarskom kazalištu potrebno je manje dekoracije jer se tako ne ometa glumac lutkar u glumi. Prilikom izbora kostima i dekoracije treba imati na umu oblik, boju i materijal. Važna je visoko stilizirana umjetnost, a neuobičajeni materijali mogu djelovati izražajno te time stvarati atmosferu. Mogu se upotrijebiti projektirane dekoracije, plastične i plošne. Lutka svojim izgledom treba izražavati karakter lika, a kostim treba odgovarati stilu inscenacije i ritmu govora te dekoracija ne smije skretati pozornost na račun lutke. Stvarni svijet od svijeta kazališne iluzije odvaja zastor. On svojim tempom i ritmom otvaranja i zatvaranja odaje dio scenskog raspoloženja. U kazalištu lutaka zadržava se zastor premda se ginjolsko kazalište igra bez zastora osobito ako dekoracija ostaje ista. (Glibo, 2000)

Prema Pokrivkinoj (1991) knjizi *Dijete i scenska lutka* spominje se da je za oblikovanje scenskog lika i lutkarske igre glazba važna komponenta. Bliska je lutkarstvu i pažljivo je ugrađena u lutkarsku igru. Ako pojedini dijelovi lutkarskog igrokaza budu naglašeni glazbom, dobivaju neočekivane dimenzije. Glazba se može funkcionalno ugraditi u dramsku radnju lutkarske igre (lutke plešu, pokreću se, pjevaju). Kao zvučna kulisa glazba ilustrativnog karaktera javlja se kako bi naglasila atmosferu i raspoloženje. Upotrebljava se kao svjetlosni efekt, tj. element režije.

Slika 2. Lutke na pozornici

4. SCENSKA LUTKA

"Lutka u sebi neprestano obnavlja nastanak svijeta, onaj trenutak kada je svjetlost, netom odijeljena od tame, obasjala njezino ljudsko lice u času kada je duh, što je do tada, sâm, kao velika čežnjiva fraza Logosa, lebdeći nad vodama suprožeo sve po njemu i za nj stvorene stvari." (Paljetak, 2007: 8)

Svijet humora, poezije, satire, svijet koji ne poznaje granice između predmeta, biljaka, životinja i ljudi jest svijet lutaka. To je stiliziran i izmišljen svijet u kojem scenska lutka može izvesti veliki broj radnji koje nije moguće izvesti u realnom svijetu. Lutke se mogu smanjivati, letjeti, nestajati, govoriti ljudskim glasom, osjećati, misliti – mogućnosti su neograničene. U lutkarskoj igri mogu ravnopravno razgovarati djevojčica i lutka, sunce i mjesec, stablo i zec. Odnos veličina lutaka najčešće je suprotan onom u realnosti. Međutim, svijet koji izjednačava predmete i živa bića u sebi krije i opasnosti. Postane li lutka sama sebi svrhom, lutkarstvo postaje igranje trikovima. Može sadržavati istinite vrijednosti o čovjeku i njegovu okruženju, ali može biti i besmislen. (Pokrivka 1991)

Kraljević (2003) u *Lutki iz kutka* navodi da je scenska lutka moćno i vrijedno sredstvo za rad s djecom, kao i didaktička igračka u rukama djece. Premda dijete zna tko pokreće lutku, ono ozbiljno shvaća što lutka kaže jer stimulira njegova osjetila, pokreće njegove emocije pa sadržaj uvijek treba biti razborito odabran. Uz pomoć lutke utječe se na razvoj crta ličnosti: toleranciju, prijateljstvo, pravednost, hrabrost, humanost. Može se koristiti i u svakodnevnom životu djeteta i tako recitirati pjesmicu, brojiti brojalicu, nešto otpjevati te promatrati zajedno s djecom okruženje u kojem žive. Lutka može provjeriti je li dijete nešto upamtilo, otplesati kolo, o svemu savjetovati, obavijestiti, zaželjeti te se dobro nasmijati. Budući da su emocije glavni pokretač svake vrste stvaralaštva, pokrenut će dječju maštu, komunikaciju, želju za likovnim izražajem te osloboditi korisne i kvalitetne djetetove osobine. Ipak, odrasla osoba treba uputiti, podržati i ostaviti otvoren prostor za djetetovo djelovanje. Vrijeme i prostor važni su za te aktivnosti: dječja igraonica u knjižnici, soba dječjeg vrtića, roditeljski dom. Djeca trebaju imati prostor isprobati, istražiti i upoznati scensku lutku.

Nema toga predmeta iz svakodnevne uporabe koji ne bi mogao koristiti za igru lutkama. Prepoznavanje simbolike igre, lutka omogućuje igračima sudjelovanje u igri. Sama činjenica da lutka postaje dio djeteta, potiče dijete na kreaciju i na inicijativu u većoj mjeri nego kod drugih lutaka. (Bastašić, 1990)

Dijete je iza lutke zaštićeno, skriveno, uspijeva doživjeti zabrinutost i teškoće te uspješno pobijediti negativne emocije. Lutka povezuje djetetovo razumijevanje, pokret, govor; djetetova igra lutkom način je priopćavanja njegovog mišljenja o okruženju oko njega. Odgojitelj treba vjerovati u snagu lutke, njome se služiti u pravoj mjeri, poznavati njeno značenje te upotrebljavati njezin metaforički potencijal. (Ivon, 2010)

Igre sa scenskim lutkama u dječjem vrtiću spontane su i stvaralačke. Stvaralačke igre sa scenskim lutkama su slobodne, djeca samostalno, bez utjecaja odgojitelja, realiziraju svoje ideje. "Igre dramatizacije umjetničkih tekstova sa scenskim lutkama organiziraju se:

- nakon usvojene priče koja je pogodna za dramatizaciju,
- nakon pjesme naučene napamet koja sadrži dovoljno elemenata za dramatizaciju ili scensku ilustraciju,
- nakon usvajanja kraćeg lutkarskog igrokaza." (Glibo, 2000: 85)

4.1. Vrste scenskih lutaka

Prema Županić-Benić (2009) podjela lutaka je:

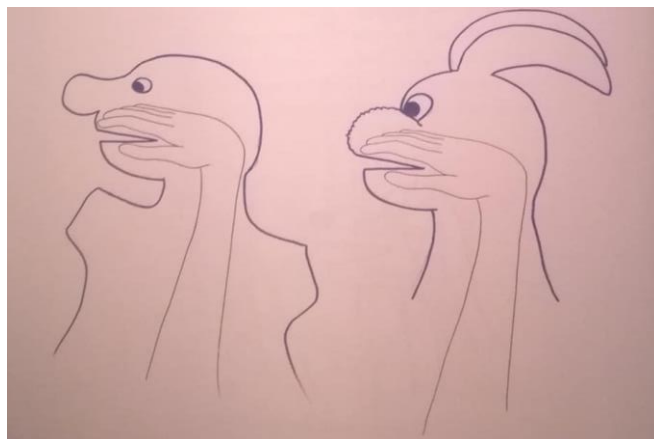
RUČNE LUTKE - odabiremo ih kada lik puno priča te kada se predstava želi izvoditi u bilo kojem prostoru. Dobre su za početnike jer su jednostavne za izradu i animaciju. Svoj su procvat doživjele na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće jer su idealna vrsta za izvođenje na ulici.

- GINJOL: ova lutka nastaje kada se na ruku lutkara navuče poput rukavice i progovori jezikom lutke koji razumiju svi te započinje život na pozornici. Jednostavna je i iskrena te samim time i savršena. Pokreće se pomicanjem prstiju, rotacijom podlaktice i šake. Ona je najradije prihvaćena u djece jer ju u potpunosti mogu kontrolirati i uživjeti se u lutkarsku igru. Anatomija ginjola sastoji se od predimenzionirane glave te izraženih ruku i tijela. Noge joj nisu potrebne premda mogu biti dodane tijelu i visjeti. Glavu pokreće kažiprst, dok ostali prsti pokreću lutkine ruke. Ukoliko je glava nagnuta prema naprijed, time se pokazuje žalost i potištenost, a ukoliko je nagnuta unatrag, pokazuje autoritet, egocentričnost i bahatost.

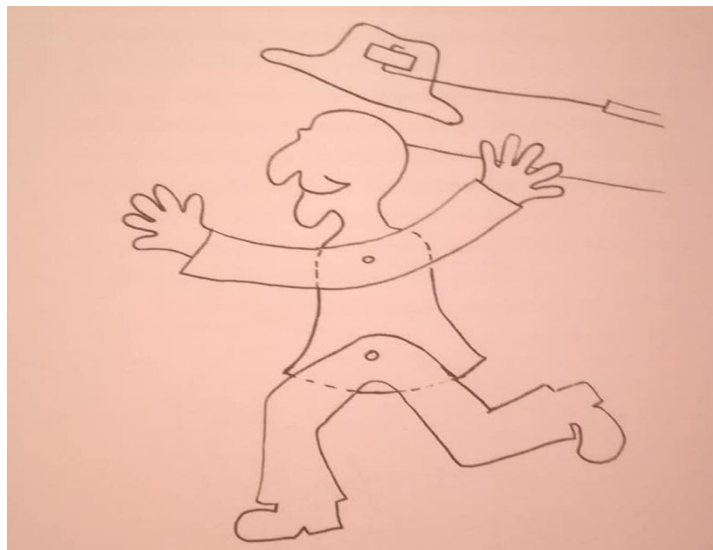
Slika 3. Varijacije pokretanja gintol lutke

- **ZIJEVALICA:** također se navlači na ruku, ali animatorova ruka iznutra otvara i zatvara lutkina usta. Najčešće se upotrebljava kada je najizraženiji govor, tj. kada govor nosi najveću poruku. Idealne su za priče o životinjama jer u ovom svijetu mogu komunicirati ustima. Dječji svijet mašte stvoren je od izmišljenih bića s kojima dijele različite osjećaje. Najjednostavniji oblici zijevalica mogu biti načinjeni od čarapa s gumbima umjesto očiju pa sve do vrlo složenih lutaka namijenjenih za filmsku produkciju. Najpoznatije zijevalice su tzv. mapeti koji su prepoznatljivi po svom dizajnu te imaju široka usta i velike oči. Zijevalica se sastoji od glave s mogućnošću zatvaranja i otvaranja usta te tijela na kojem se mogu pomicati i ruke i noge. Ukoliko zijevalica ima pokretne ruke i noge, pokreću je dva animatora koja trebaju biti usklađena u zajedničkom pokretanju jednog lika.

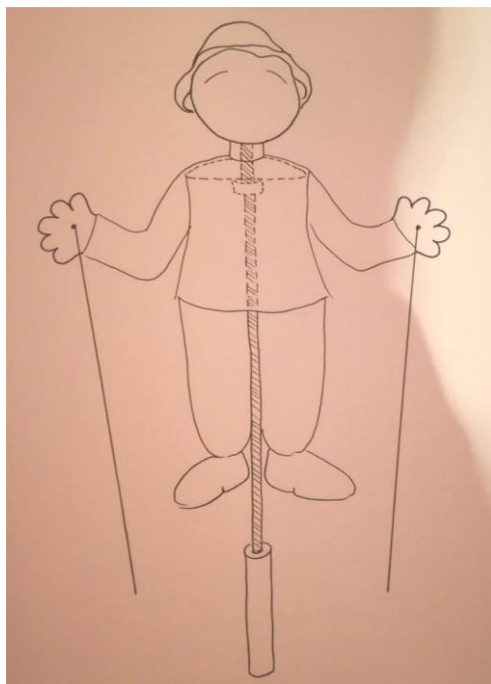
Slika 4. Lutka zijevalica

- **LUTKA SJENE:** obojana je jednom bojom i rađa se iz odnosa ovisnosti o predmetu i svjetlosti. Oponaša sjenu živog bića ili predmeta. Na neki je način preteča filma jer posjeduje izražajno sredstvo pokretne slike. Mogu biti načinjene od kože, kartona ili drveta te su najčešće dvodimenzionalne. Pogodne su za pripovijedanje ili pojavljivanje uz glazbu poput pokretnih slika. Ukoliko je lutka sjene jednostavna ima jednu glavnu kontrolnu žicu, dok složenije lutke sjene imaju vodilicu koja prolazi kroz jednu nogu i pričvršćena je na glavu, a druga je pričvršćena tako da se pri pomicanju lutke sama njiše. One ožive na osvijetljenom ekranu ili platnu. Pokreću se ispred platna na kojem se projiciraju njihove sjene. Jednu lutku animira jedan animator.

Slika 5. Lutka sjene

- **JAVAJKA:** to su sve lutke koje se pokreću pomoću štapa i žica. Njih može izraditi svako dijete tako da crtež izreže i pričvrsti na štap. Ona ima najviše mogućnosti od svih ostalih te se pojavljuje u različitim oblicima. Dobila je ime po otoku Javi s kojeg potječe. Trodimenzionalna je i sastoji se od tijela i kontrolnog mehanizma koji pokreće glavu te žice kojom se pokreću ruke. Animator ju pokreće iza paravana dok jednom rukom drži štap i animira glavu, a u drugoj ruci drži žice i njima animira ruke.

Slika 6. Lutka javajka

- **MARIONETA:** zbog toga što ju pokreću konci, najsloženija je od svih lutkarskih formi. Figura se sastoji od pokretnih udova, niti konaca i kontrolnog mehanizma koji je križnog oblika. Dijelovi lutke pomiču se pomicanjem konaca te na taj način ona može mahati rukama, hodati, klimati glavom, padati, saginjati se. Pokretanje marioneta može se izvoditi pokretanjem kontrolnog mehanizma, potezanjem konaca rukama ili kombinacijom jednog i drugog. Njihov kostim izrađen je vrlo realistično i detaljno.

Slika 7. Lutka marioneta

Prema Pokrivkinoj (1996) knjizi *U krugu svjetlosti* postoje i lutke od tikve. One su metaforične prirode te se od jedinstvenih oblika slažu u nove cjeline. Vezane su uz druženje i prostor, a tikvica je slika cijelog čovjekovog tijela i svijeta u cjelini. Uglavnom svojim oblikom tikva podsjeća na glavu pa je u kreiranju lutaka važno uhvatiti ideje, zaobići pojedinosti i sintetizirati opće značajke nekog lika. Svojom prirodnom kakvoćom tikva sama predlaže što bi ona mogla biti u svijetu lutaka te kako može oživjeti kao scensko biće.

Bez obzira na preobrazbu, ostaje posebna po svom obliku, boji i veličini. Sadržaj njihovih igara jest kreativno preplitanje prirodnih pojava vezanih uz život te biljke – na koji se način smijati, kako se igrati i razmišljati.

Slika 8. Lutka od tikve

5. IZRADA SCENSKE LUTKE

Prema Županić-Benić (2009) lutke se izrađuju na sljedeće načine:

IZRADA GINJOL LUTKE

Najprije se na papir skicira izgled lutke. Važno je pripremiti prostor, pribor i materijal. Ukoliko se koristi likovna tehnika kaširanja, potrebno je napraviti oblik koji će se učvrstiti kaširanjem. Taj se oblik može dobiti i gužvanjem novinskog papira. Ta je tehnika lako primjenjiva i jednostavna za korištenje u svim dobnim skupinama pri radu s djecom. Komadi novina istrgaju se na sitne dijelove i umoče u smjesu ljepila i vode. Da bi željeni oblik bio čvršći, potrebno je naljepiti najmanje pet slojeva papira. Nakon toga slijedi sušenje, bojanje temeljnom bojom, a zatim bojama koje ističu osnovna obilježja lutkinog lica. Ginjol lutka u svojim rukama nosi rekvizite pa one moraju biti vidljive. Od kartona se naprave utori za prste, a zatim se na njih dodaje ruka lutke. Tijelo je najbolje napraviti od deblje tkanine pa se na nju mogu dodati detalji (mašne, gumbi). Nakon što se svi iskaširani dijelovi oboje i osuše, spajaju se u jednu cjelinu.

IZRADA ŠTAPNE LUTKE

Za izradu štapne lutke također je potrebno napraviti skicu. Za izradu je potrebna stiroporna kugla, plastelin, štap, tkanina, spužva, ljepilo ili pištolj za plastične patrone, škare i šivaći pribor. Na stiropornoj kugli skalpelom definiramo glavne crte lica lutke. S donje strane pričvrstimo štap te ga pričvrstimo ljepilom. Ruke se rade iz dva dijela (podlaktice i nadlaktice), a čine ih dva štapa koji su kukicama spojeni u laktu. Trup se oblikuje od stiropora, a kroz njegovu cijelu dužinu može prolaziti štap. Da bi se izradio kostim, potrebno je iskrojiti svaki dio posebno, a zatim ga spojiti i pričvrstiti na lutku. Tek kada je gotov kostim slijedi bojanje ostatka lutke i dodavanje detalja (kosa, šešir, kapa).

5.1. Izrada scenskih lutaka (sova i cvijet)

Izradila sam ginjol lutku životinje sove i štapnu lutku cvijeta. Najprije sam izradila skicu. Za sovu sam nacrtala glavu, ruke (krila) i tijelo (haljinu koja prekriva ruku), a za cvijet latice i tučak. Zatim sam tu skicu izrezala i prenijela na tkaninu te izrezala. Izrezala sam dva dijela koja sam zatim sašila po rubovima kako bih dobila cjelinu koja se drži povezano. Sovinu sam glavu upotpunila spužvom i vatom, zatim sam prišila oči i kljun te ispod glave stavila ukrasni

cvjetić kako bih dodatno ukrasila sovu. Latice i tučak cvijeta sam oslikala na platnu, izrezala i zašila po rubovima. Samo sam na jednom dijelu ostavila rupicu kako bih spojila listove, odnosno haljinicu cvijeta i drveni štapić.

Nakon izrađenih lutaka ginjol sam lutku stavila na ruku, a štapnu lutku uzela u drugu ruku i uvježbavala tekst igrokaza koji sam samostalno osmislila. Uz mnogo truda i vremena ideje su mi pristizale i tako sam napisala lutkarsku minijaturu. Nekoliko dana sam vježbala i mijenjala glas tako da sova zvuči starije pa ujedno i mudro, dok cvijet zvuči mlađe, uplašenije, znatiželjnije. Nije bilo lako mijenjati glasove, ali s vježbom sam to usvojila i uspješno odradila. Na licu mjesta sam improvizirala sa smišljenim tekstom te ga mijenjala i dodavala određene radnje i događaje kojih sam se u tom trenutku dosjetila. Gluma je bila popraćena instrumentalnom glazbom te ujedno upotpunila glumu i djeci dočarala čaroliju šume tako da su mogli zamisliti lutkarski svijet. Vjerujem da je svako dijete drugačije doživjelo igrokaz i stvorilo neku svoju sliku (viđenje) radnje koja se događa.

Slika 9. Ginjol lutka: sova i štapna lutka: cvijet

6. IMPROVIZACIJA SA SCENSKOM LUTKOM

Jedna od osnovnih formi lutkarskih igara je lutkarska improvizacija. Izvodi ju odgojitelj vođen svojim kreativnim mogućnostima. Da bi lutkarska improvizacija ostvarila puninu svojih vrijednosti, treba sadržavati originalnost, odisati nježnošću i zaigranošću, ne biti previše stereotipna, govoriti čisto i jasno te podsjećati na dječju igru. Monolog, dijalog, pantomima i ples osnovne su forme lutkarske improvizacije. Improvizacija se može koristiti u odgojno-obrazovnim procesima u dječjim vrtićima; odgojitelj može s lutkom spontano poticati djecu da peru ruke, jedu ili usvoje kulturno-higijenske navike. (Pokrivka, 1991)

6.1. Moja improvizacija u dječjem vrtiću

Prvi dan druženja s djecom sam se upoznala i razgovarala o poznavanju lutaka. Postupno sam ih uvodila u svijet lutkarstva i približila im važnost lutke u djetinjstvu. Navodila sam ih na to da se, što je više moguće, igraju s lutkama jer djetinjstvo veoma brzo prođe, a važnost je u osjećaju koji lutka i igra pobuđuju kod djece.

Za početak sam im pustila dječje pjesmice: *Ovako se ruke miju i Visibaba mala*. Jednostavnim plesnim koracima smo se zagrijali. Pokazivala sam im plesne korake zatim smo ih uz ritam glazbe pokušavali otplesati. Kako je melodija u dijelovima sporija tako smo plesali, dok se postupno ubrzavala, tako smo i mi brže plesali. Neki plesni pokreti su bili korak ulijevo, udesno, zatim dva koraka ulijevo pa dva udesno. Nekoliko okreta, korak naprijed, korak nazad, podizanje jedne noge u zrak, zatim druge. Polagano skakanje na jednoj nozi, zatim drugoj i tako redom. Isto tako podizanje ruku, tako da se cijelo tijelo uključilo u zagrijavanje.

Nakon uvodnog zagrijavanja uslijedila su pitanja za djecu. Neka od pitanja su bila:

1. Zna li što znači suosjećanje?
2. Što to znači biti originalan?
3. Što je to kada se povrijedi nekoga?
4. Što je ljubav prema prijatelju, simpatiji, roditelju?

Odgovori djece su bili različiti. Neki od odgovora su sljedeći.

Prilikom postavljenog prvog pitanja djeci je bila nejasna riječ suosjećanje pa sam im ukratko objasnila suosjećanje na primjeru: Ako se tvoj prijatelj udari i kaže ti kako ga to jako boli, što

ćeš mu reći? Kako će mu biti lakše? Ako se tvoj prijatelj osjeća tužno zbog odlaska majke na posao, što ćeš mu reći? Nakon pojašnjenja i razgovora s pod pitanjima djeca su odgovorila:

1. "To znači reći prijatelju da će ga prestati boljeti i podragati mu mjesto gdje se udario."
"Reći ću mu da će mama doći brzo po njega i da i ja jedva čekam da moja mama dođe po mene."

Kod drugog postavljenog pitanja također je bilo potrebno pojašnjenje. Objasnila sam im da, ukoliko nacrtaju cvijet ili bilo koji drugi crtež drugačije, različito od drugih, da su oni tada nacrtali originalan crtež. Kada ne gledaš ono što je tvoj prijatelj nacrtao pa ti ne nacrtáš isto ili slično, nego kada se razlikuje od njegovog.

2. "To je onda kada ja nacrtam kuću na drvetu i obojam je plavom bojom pa na drvetu nacrtam puno jabuka."
"Onda kada ja nacrtam najljepši cvijet."

Kod postavljenog trećeg i četvrtog pitanja nije bilo potrebno dodatno pojašnjenje.

3. "Kad ja kažem Gabi da je glupa."
"Onda kad udarim Tomu nogom."
4. "Kada voliš svog prijatelja i stalno se s njim igraš i hoćeš se ići igrati kod njega nakon vrtića."
"Onda kad mi mama kaže da sam danas bio dobar i da mogu ići kod Patrika na igranje."

Sljedeći dan uslijedila je improvizacija sa scenskom lutkom. Improvizacija ¹ je nešto što je načinjeno spontano, bez prethodne pripreme. U ovom slučaju je riječ o improviziranju teksta za glumu. Djecu se potiče na razmišljanje i uvodi ih se u zamišljeni svijet. Njima je to veoma zanimljivo jer mogu glumiti sve ono što požele i čega se dosjete. Nema ispravnih i neispravnih opcija, sve se prihvaća i u potpunosti uvažava jer to je ipak dječja mašta i stvaranje. Isto tako, djeci nije ponuđen određen tekst koji moraju usvojiti nego sami smišljaju radnju i ono što će glumiti odnosno improvizirati. Improvizacija je vrlo čest oblik lutkarske igre i može se pojaviti u obliku dijaloga ili monologa ovisno o želji pojedinog djeteta. Cilj je improvizacije na što bolji način izvesti pokrete i odglumiti zamišljeno. Djeca se tada osjećaju važno, imaju dojam kao da su na stvarnoj pozornici i kao da glume u važnoj predstavi.

¹ **Improvizacija:** Pribavljeno 1.5.2019. s: <https://www.hrleksikon.info/definicija/improvizacija.html>

Taj osjećaj i trenutak sam im omogućila time što sam im dopustila da svatko od njih to doživi i u tome uživa zajedno s nama ostalima koji smo tada bili gledatelji.

Pripremila sam sve potrebno za glumu: platno na kojemu je oslikano drveće, kuće, lutke sove i cvijeta, mobitel i bluetooth zvučnik (instrumentalna glazba: *Musique Relaxante Très Puissante Contre L'Anxiété Et Le Stress*), maleni češalj s ogledalom kao dodatan rekvizit.

Zatim sam djeci odglumila igrokaz i primijetila da im se svidio jer su pažljivo slušali i mirno sjedili. Pokret lutke je veoma važan za dječju percepciju. Kretala se ona lutka koja je u tom trenutku "govorila", kako bi djeca mogla pratiti i usredotočiti se na pojedinu lutku. Podsjetila sam ih kako se trebaju ponašati kada gledaju predstavu i kako moraju pažljivo slušati ono o čemu igrokaz govori jer ćemo kasnije o tome razgovarati. Igrokaz sam odglumila mlađoj i starijoj skupini, predškoli i poludnevnom boravku. To su sve skupine koje borave u vrtiću. U konzultaciji s mentoricom došle smo do zaključka da bi bilo dobro odglumiti pred svom djecom, ali ne u isto vrijeme. Uvidjela sam kako se pojedina skupina djece ponašala, kako su i što odgovorili na ponuđena pitanja, koje su u tome razlike. Tako sam i postupila. Različite dane sam odglumila pred različitim skupinom djece te došla do zanimljivih informacija. Isto tako, prilikom svake glume na licu mjesta sam improvizirala sa smišljenim tekstom te ga mijenjala i dodavala određene radnje i događaje kojih sam se u tom trenutku dosjetila. Pojedine dijelove sam preoblikovala, pojedine izostavila i tako odglumila. Bilo je zabavno i prepustila sam se mašti i stvaralaštvu.

REDNI BROJ SATA	ETAPA SATA
1.	Uvodno zagrijavanje uz pjesmice: <i>Ovako se ruke miju i Visibaba mala</i> te razgibavanje.
2.	Razgovor o lutkama, lutkarstvu, postavljanje pitanja te diskutiranje o tome.
3.	Improvizacija sa scenskom lutkom pred djecom (popraćena instrumentalnom glazbom).
4.	Razgovor o improvizaciji odnosno igrokazu odglumljenom djeci, postavljanje pitanja.
5.	Dječja izrada štapne lutke sove (karton toalet papira, tempere, ukrasne oči, drveni štapić)
6.	Dječja improvizacija s lutkama, iznošenje ideja.
7.	Opuštanje uz dječju pjesmicu: <i>Moja mala sovica</i> .

Tablica 1. Prikaz provedbe improvizacije u dječjem vrtiću

6.1. Lutkarske minijature

SOVICA I CVJETIĆ

Cilj: djeci približiti svijet lutkarstva na zanimljiv način, osvijestiti važnost prijateljstva, međusobno pomaganje u nevolji te poticanje na druženje.

Likovi: Sova Meri, cvijet Cvjetko Petko.

Mjesto radnje: selo u šumi.

(U veseloj i razigranoj šumi, gdje se sakrilo maleno selo, stiglo je proljeće i probudio se cvijet.)

CVIJET: Dobar dan svima želim! Ja sam Cvjetko Petko! Napokon sam ugledao sunce i tome se jaaako veselim! Samo, ja sam prvi stigao, nigdje ne vidim svoje prijatelje.

(Cvijetko Petko se rastužio kada je shvatio da je trenutno sam jer je nestrpljivo izrastao, sunčeve zrake su ga ugrijale i probudile.)

SOVA: Hu-hu-hu, a tko si sada ti? Neki novi gost u prirodi?

(Sova je iznenađena cvijetom i njegovom reakcijom.)

CVIJET: Malo sam zbunjen, izgubljen, ne pronalazim nikoga sebi poznatog'. Ne znam što da radim?! Sunce i toplije vrijeme me pozvalo van,

pa se sada izgleda moram snaći sam.

(Sova je odlučila pomoći cvijetu pa mu se za početak predstavila.)

SOVA: Nisi sam, stojim ti na raspolaganju ja. Zovem se Sova Meri,

izgled moj prepoznaje svatko,

zato ću ti se sada predstaviti ovako:

oči su moje bistre zelene boje.

Kljun malen, oštar, savijen, pomaže mi uloviti hranu,

ali samo po noći, nikako po danu.

CVIJET: Možeš li mi ti, molim te, pomoći potražiti moje prijatelje? Samo, znaš, ja ti se malo plašim mraka!

(Sova Meri pravi društvo Petku i čuva ga po noći.)

SOVA: Ne moraš se ništa bojati kada sam kraj tebe ja, vladarica i noćna čuvarica šume.

Dan je za mene veoma bučan i užurban,

bolje se osjećam noću kada je sve mirno,

a obasjava me prijatelj Mjesec uvijek žut i radostan!

Pokazuje mi kamo moram letjeti,

tako da mi se u glavi nikada ne može zavrtjeti.

(Cvjetko Petko se sa Sovom Meri osjeća sigurno i vjeruje joj.)

CVIJET: Hvala ti Sovice Meri,

drago mi je što ćeš mi pomoći u nevolji!

SOVA: Nema na čemu Petko, prijatelji su tu da si pomažu! Samo me slijedi i uskoro ćemo pronaći tvoje prijatelje i više nećeš biti sam i tužan.

(Tako su Meri i Petko krenuli u potragu. Pošto se Petko boji mraka, Meri ga je nosila na leđima. Letjeli su visoko iznad šume. Vidjeli su razna drveća, puno polja, prijatelja vjeverica, svinja, ptica... Naišli su na izvor i tamo predahnuli, popili vode te razgovarali i još bolje se upoznali.)

SOVA: Evo još koja rečenica o meni, da nam putovanje prođe brže.

Znaš, prepoznatljiva sam po perju mekom,

zato se svake noći češljam četkom.

(Meri iz torbice izvadi malen češljic s ogledalcem i počne se češljati.)

Pozorno češljam svako pero,

kako bi bilo zdravo i sjajno cijelo.

CVIJET: Primijetio sam da si prava šminkerica,

ali i jako dobra prijateljica.

(Tako su njih dvoje nastavili letjet, kad odjednom ugledaše nekoliko cvjetova koji su nalik Cvjetku Petku. Približili su se njima i Petko je shvatio da su to njegovi prijatelji! Jako se razveselio!)

CVIJET: Meri, drago mi je da smo se upoznali

i još jednom ti puno hvala na pomoći!

SOVA: Jako sam sretna što si pronašao prijatelje, ali nadam se da ćemo se i mi nastaviti družiti i posjećivati!

(Cvjetko Petko zagrli Sovu Meri i ona odleti svojoj kući jer se bližio dan, a ona spava po danu. Petko je uživao s prijateljima, a Meri je narednih noći dolazila Petku u posjet i prepričavala mu dogodovštine koje su joj se preko noći dogodile.)

Slika 10. Lutke i ja (studentica Mateja Zrinski) ispred paravana

PITANJA ZA DJECU	MLAĐA SKUPINA	STARIJA SKUPINA	PREDŠKOLSKA SKUPINA	POLUDNEVNI BORAVAK
1. Je li vam se svidio igrokaz?	-Da.	-Da, želimo ponovno gledati.	-Da. -Ne.	-Da.
2. Zna li kako se zove sova, a kako cvijet?	-Meri i Cvjetko.	-Meri i Cvjetko Petko.	-Mari i Cvjetko -Smetko.	-Cvijet i Sova.
3. Koje boje je sova, a koje cvijet?	-Smeđe i ljubičaste.	-Sova je smeđe boje, mekana je, a cvijet ljubičaste i zelene, ima i žute.	-Sova je smeđa, a cvijet ljubičasti, žuti i zeleni.	-Sova smeđa, a cvijet ljubičasti i zeleni.
4. Zašto je cvijet došao prvi, probudio se?	-Jer je toplo.	-Zbog sunca. -Proljeća.	-Zbog sunca. -Počelo je proljeće.	-Zato što je vruće.
5. Koje godišnje doba se spominje i koje proljetnice znate?	-Proljeće. -Jaglac, visibaba.	-Proljeće. -Ljubičica, jaglac, visibaba, tratinčica.	-Proljeće. -Šafran, ljubičica, narcis, visibaba, tulipani.	-Proljeće. -Jaglac, ljubičica, visibaba.
6. Kako si se osjećao/la za vrijeme gledanja igrokaza?	-Lijepo. -Dobro.	-Zabavno. -Super.	-Lijepo.	-Dobro.
7. Jesi li što naučio/la? Što?	-Da. -O sovi i cvijetu.	-Da. -Da sova pomaže cvijetu.	-Da. -Da sove spavaju po danu. -Spavaju u šumi.	-Da. -Sova se češlja, cvijet je tužan.

Tablica 2. Odgovori djece na postavljena pitanja nakon improvizacije sa scenskom lutkom

NESTAŠNA OVČICA MELLY

CILJ: približiti djeci odnos dijete – roditelj, važnost igre u djetinjstvu.

LIKOVNI: ovca Melly, krava Šara, ovan Bongo.

MJESTO RADNJE: staja i livada.

(Jednoga dan, u staji nastala je buka. Jedna mala ovčica počela je skakutati i pobjegla van na livadu.)

OVCA: Ovčica sam mala ja,
vjerujem da to već svatko zna!

Tijelo je moje vune puno,
svi ga zovu runo.

(Skakuće ovčica amo-tamo, nemirna je, živahna.)

KRAVA: Dobro ovco, što ti se dogodilo,
da te nije možda neko ludilo uhvatilo?

Vrati se unutra bolje bi ti bilo,
da ti se ne bi nešto dogodilo!

(Ne sluša ništa što joj krava govori, ona nastavlja po svome.)

OVCA: Ne volim vrijeme provoditi u staji,
obožavam biti u prirodi, vani.

KRAVA: Što to radiš sada,
nije valjda da ti mrak na oči pada?

(Ovčica otrči do drveta i tamo odmori.)

OVCA: Kad je sunce jako, legnem u hlad,
pa svi pomisle da sam lijena tad.

Kažu da se pravim važna,
ali ja samo mislim da sam snažna!

(Odlučila je pozvati na igru i prijatelja koji je ostao u staji.)

OVCA: Prijatelja imam mnogo,
ali najdraži mi je Bongo.

On me nasmijati zna,
s njim sam uvijek jako sretna! Hi, hi, hi, hi!

(Melly odluči "ukrasti" Bonga kako bi se igrali na livadi.)

OVCA: Dođi Bongo, igray se sa mnom,
uživajmo zajedno u sunčanom danu!

BONGO: Što li je to tebe spopalo,
znaš da ne smijemo van bez odraslih,
mogli bi nadrapati!

(Bongo je uplašen Melly-nom idejom, ali svejedno se odšuljao van. Tako su se oni igrali, trčali, upoznali se s ptičicama, bubamarama pa sve dok nije pao mrak. Umorna ovčica Melly, zajedno s prijateljem Bongom napokon se vraća u staju.)

OVCA: O meni za sada toliko,
sve vas volim ovoliko, ovoliko!

(Pošalje mnogo poljubaca prijateljima koji su isto tako krenuli svojim kućama i na spavanje. Vrativši se u staju, roditelji nisu bili oduševljeni jer su ih cijeli dan tražili. No snalažljiva ovčica Melly objasni roditeljima kako su njih dvoje samo željeli igrati se jer igre nikada dosta, a oni su još uvijek samo djeca.)

Zatim je došao red na djecu. Njima sam omogućila improvizaciju tako što su imali izbor glumiti s izrađenim lutkama (sova i cvijet). S obzirom da su to samo dvije lutke, omogućila sam im izbor izraditi svoju vlastitu lutku. Pripremila sam potreban materijal (kartone toaletnog papira, tempere, ukrasne oči i drvene štapiće). Objasnila im kako napraviti od ponuđenog materijala štapnu lutku sovu. Izradili su veoma lijepe štapne lutke sove s kojima su djeca također imala mogućnost improvizacije.

Kod improvizacije većina je djece željela sudjelovati, ali su trebali biti veoma strpljivi i pomno pratiti jedni druge. S obzirom da je bilo ponuđeno više lutaka, djeca su se upustila u međusobnu komunikaciju, odnosno dijalog. Na početku je bila prisutna sramežljivost jer su stajali iza platna i na njima je bilo da ostalima prenesu ono što su naumili.

Ostalu djecu (gledatelje) sam poticala i objašnjavala im kako moraju biti mirni i pažljivo slušati druge, ne ometati ih. Djeca koja su glumila, s vremenom su se prepustila i opustila te tako odglumila zamišljeni tekst. Bilo je slučajeva gdje su se djeca zaista uživala u ulogu i kreativno izrazila svoje naume, dok je bilo i slučajeva gdje su djeca odglumila slično onome što sam im prethodno ja odglumila.

Nakon improvizacije uslijedilo je opuštanje. Pustila sam im dječju pjesmicu koja je lagana, opuštenijeg karaktera: *Moja mala sovića*. Odabrala sam trenutak puštanja pjesmice pred popodnevno spavanje. Ujedno se djeca tada odmaraju, mirnija su i smatrala sam da će im goditi ugodna melodija ove pjesmice. To se i ostvarilo. Djeca su vrlo brzo utonula u san.

Slika 11. Dječji radovi: lutke sove

PRIMJERI DJEČJE IMPROVIZACIJE (s izrađenim lutkama sove):

Primjer 1. : Dječak i djevojčica glume da su u šumi i bježe od vuka. Došli su do zaključka da mogu pobjeći od vuka jer oni kao sove mogu letjeti, a vuk ne može.

Primjer 2. : Djevojčice su osmislile imena svojih lutaka, Šovko i Roško.

Primjer 3. : Djevojčice glume s lutkama da bježe od bake koja šepa.

Primjer 4. : Dječak glumi zmiju i krampusa s lutkom sove.

7. ZAKLJUČAK

Nakon provedene radionice u dječjem vrtiću "Iskrica" došla sam do korisnih i zanimljivih informacija. Omogućavanje provedbe radionice, odnosno improvizacije sa scenskom lutkom, bilo je korisno za djecu, a i za mene osobno. Djeci sam prenijela nekoliko informacija o lutkama, koja je njihova važna uloga, kako sam izradila svoje lutke, od kojeg materijala, prilikom dječje izrade lutaka poticala ih na originalnost, kreativnost. Ja kao "animator" prilikom glume sam se više opustila i dopustila da mašta prevladava u mojoj improvizaciji. Mogu reći da sam u tom dijelu puno više naučila jer sam to provodila pred djecom i to pred više dobnih skupina (mlađa, starija, predškola, poludnevni boravak). Cjelokupno odrađivanje radionice, uključujući uvodnu aktivnost, moju improvizaciju, dječju izradu lutaka, dječju improvizaciju te na kraju završnu aktivnost odnosno opuštanje je odrađeno uspješno i prikupila sam dosta informacija za potrebe ovog rada.

Primjeri odgovora na pitanja koja sam navela u tablici 2. prikazuju koliko djeca različitih dobnih skupina dolaze do različitih odgovora. Mlađa skupina nije znala baš sve odgovore, dok su oni malo stariji davali prilično konkretne odgovore.

Nadam se da će djeca u dječjem vrtiću u kojem sam provela radionicu u daljnjem djelovanju uvažavati moje savjete i s odgojiteljicama više izrađivati lutke potrebne za improvizaciju. Ujedno se nadam da će upotrebljavati više složenijeg materijala te probati izraditi i drugačije vrste lutaka jer smatram da im je bio dobar primjer mojih izrađenih lutaka.

8. LITERATURA

1. Bastašić, Z. (1990). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb : Školska knjiga.
2. Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik.
3. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
4. Jelašac, M. (2002). *Tajna je u lutki*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
5. Kraljević, A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca d.o.o.
6. Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Majaron E., Kroflin L. (2004). *Lutka...divnog li čuda!* Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
8. Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
9. Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
10. Pokrivka, V. (1991). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Pokrivka, V. (1996). *U krugu svjetlosti*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb : Leykam international.

Članak u časopisu

1. Bogner-Šaban, A. (1986). Povijest lutkarstva u Hrvatskoj 1916-1985. *Dani Hrvatskog kazališta: Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, 12 (1/1986), 251-263.

9. PRILOZI

Popis elektronskih priloga

1. Dječja pjesmica: *Ovako se ruke miju*. Pribavljeno 12.3.2019. s:

<https://www.youtube.com/watch?v=UANF-m3GpCU>

2. Dječja pjesmica: *Visibaba mala*. Pribavljano 12.3.2019. s:

<https://www.youtube.com/watch?v=MQpyIrWWSSA>

3. *Musique Relaxante Très Puissante Contre L'Anxiété Et Le Stress*. Pribavljeno 14.3.2019. s:

<https://www.youtube.com/watch?v=XG1brwibR1o>

4. Dječja pjesmica: *Uspavanka moja mala sovica*. Pribavljeno 18.3.2019. s:

<https://www.youtube.com/watch?v=GNAP2HwGIAA>

5. *Improvizacija*. Pribavljeno 1.5.2019. s:

<https://www.hrleksikon.info/definicija/improvizacija.html>